

Airmachine. Nový hudební nástroj vznikl spojením vysavače a fujary

[FRANTIŠEK HAMAJDA](#), 30.09.2017 9:29

[HTTPS://OPERAPLUS.CZ/AIRMACHINE-NOVY-HUDEBNI-NASTROJ-VZNIKL-SPOJENIM-VYSAVACE-FUJARY/?PA=1](https://operaplus.cz/airmachine-novy-hudebni-nastroj-vznikl-spojenim-vysavace-fujary/?pa=1)

Ondřej Adámek (*1979 Praha) je úspěšný český skladatel a dirigent působící převážně v zahraničí. Vystudoval pražskou konzervatoř, AMU a pařížskou Conservatoire National Supérieur. V letech 2014–2015 byl rezidentem v Medicejské vile v Římě. Jeho tvorba získala řadu mezinárodních ocenění, například Prix de Bourges (2003), Prix Métamorphoses (Belgie 2002, 2004), Brandenburg bienále (2006), Prix Hervé-Dugardin (2009), Grand prix Tansman (Lodž 2010) či Prix Georges Enesco (2011).

TÉMATÁ: [AIRMACHINEMUSICOLOMOUCONDŘEJ ADÁMEKSOUDOBA HUDBA](#)

Ondřej Adámek (zdroj MusicOlomouc)

Pokud jste chtěli slyšet některou z jeho skladeb, nejspíš jste museli vycestovat do zahraničí, protože u nás se jeho skladby prováděly spíše ojediněle. Ovšem jedna příležitost bude 15. října 2017 během olomouckého festivalu *MusicOlomouc*, kde se poprvé u nás představí unikátní nástroj zkonstruovaný **Ondřejem Adámkem**, nesoucí název Airmachine.

Již velkou část svého života žijete v zahraničí a dovolte mi tedy na úvod otázku: Cítíte se stále být českým skladatelem? Popřípadě snažte se ve svých skladbách hlásit k českému původu, jak tomu napovídá název skladeb *Kameny (2012)* a *Polednice (2013)*?

Dříve jsem se tolik necítil být českým skladatelem, spíše jsem se cítil být kosmopolitním, avšak slovanský temperament byl v mé hudbě nejspíš znát vždy. Při psaní kantáty *Polednice* jsem si velice užil práce s českým textem, jeho velikým zvukovým bohatstvím a jemnými nuancemi. Také v kantátě *Körper und Seele* jsem použil český lidový text. Fascinují mě Janáčkovy sbírky lidových zpěvů a těším se, že z nich někdy něco udělám. Moc rád bych s češtinou pracoval často, avšak ta je pro zahraniční zpěváky velmi obtížná a velkou část zkoušecího času brousíme výslovnost.

Ze zahraničních pobytů jste tedy žil v Paříži, Madridu, Berlíně, Římě, ale i v Japonsku a Indii. Považujete cestování za zásadní pro vaši tvorbu?

Myslím si, že cestování je pro skladatele důležité. Každé místo si vytváří své více či méně uzavřené mikroklima, které je postupně omezující. Být mezi skladateli současné hudby v Praze je úplně jiné než v Paříži a v Berlíně je to zase úplně jiné.

Zároveň si z cest vozím inspirace. Velmi mě zajímá lidové i „vážené“ umění všech možných autentických kultur. Z pětiměsíčního pobytu v japonském Kjótu, městě plném chrámů a tradiční kultury, jsem si přivezl zcela odlišné inspirace pro pět různých skladeb. Některé skladby vycházely z hlasů v divadle nó, jiné z loutkového divadla bunraku, a pak jsem zpracoval i nahrávky spontánně mluveného hlasu, nahraného skrytým mikrofonem. V jižním Španělsku mě fascinovaly velikonoční pochodové dechovky a rozladěné žestě, i vojenské bubnování jsem použil v několika skladbách. V Indii mě nadchl zase tradiční zpěv védských manter a zvuk hoboje nagaswaram a hlasitého bubnu tavil. Nedávno jsem načerpával inspirace z gamelanu na Bali. Omamně na mě působily mikrointervalové vibrace nástrojů v páru jemně rozladěných, neuvěřitelná virtuosita hry a vůbec úplně jiné fungování společnosti, které se na hře gamelanu zrcadlí. Ještě netuším, jak všech těchto pozorování využiji. Mám také úžasné nahrávky lidových zpěvů devadesátiletého negramotného zpěváka z pobřeží Kolumbie. Nemám ponětí, zda je budu umět kdy přetavit do vlastní skladby.

dřej Adámek (zdroj MusicOlomouc / foto © Priska-Ketterer)

Osobně doufám, že se vám to podaří. Je tomu už deset let, kdy jste v jednom rozhovoru řekli: „Rád pracuji s jednoduchou myšlenkou“. Jak to vidíte teď, nastala nějaká změna? Nebo jste stále věrný práci s jednoduchou myšlenkou?

Ano, rád pracuji s jednoduchým, trefným a zároveň silným nápadem. Postupně se mé partitury stávají přehlednějšími, jednoznačnějšími. Cesta k jednoduchosti a přesnosti ovšem jednoduchá není, je náročná a dlouhá.

Ve vašich skladbách má důležitou roli barva. Zaměřujete se na ni speciálně?

Barva je pro mě důležitá. Je nositelkou poezie, emoce. Můžu vytvořit úplně nový zvukový svět díky harmonii, instrumentaci, mikrointervalům, polyfonii a podobně. Velmi mě posunulo studium orchestrace na pařížské konzervatoři, kde jsme měli k dispozici orchestr, abychom si své přepisy klavírních skladeb ověřili. Profesor Marc-André Dalbavie mi během tří let pomohl dobře porozumět nástrojům, rozlišovat nástroje pronikavé od nástrojů rezonujících a podobně. Jeho metoda působila na první pohled akademicky a domácím úkolům jsem věnoval více času než vlastním skladbám, avšak bylo to fascinující a orchestrace je pevným pilířem mého skladatelského řemesla.

Ondřej Adámek (zdroj MusicOlomouc / foto © Luc Hossepied)

Některé koncerty soudobé hudby jsou doprovázeny mluveným slovem autora. Jedná se o jistý „návod“ jak rozumět skladbě či „náhled“ do kompozice, který slouží k lepší orientaci nezasvěceného posluchače. Co si o takových koncertech myslíte? Hodnotíte je pozitivně nebo negativně?

Skladatel komunikuje s publikem skrze partituru, interprety, akustiku, vytváří energii, kterou předává publiku, a zároveň každý posluchač má volnost přijmout skrze skladbu své vlastní poselství. Tato komunikace je pro mě velmi důležitá. Skladatel má být podle mě co nejkomunikativnější.

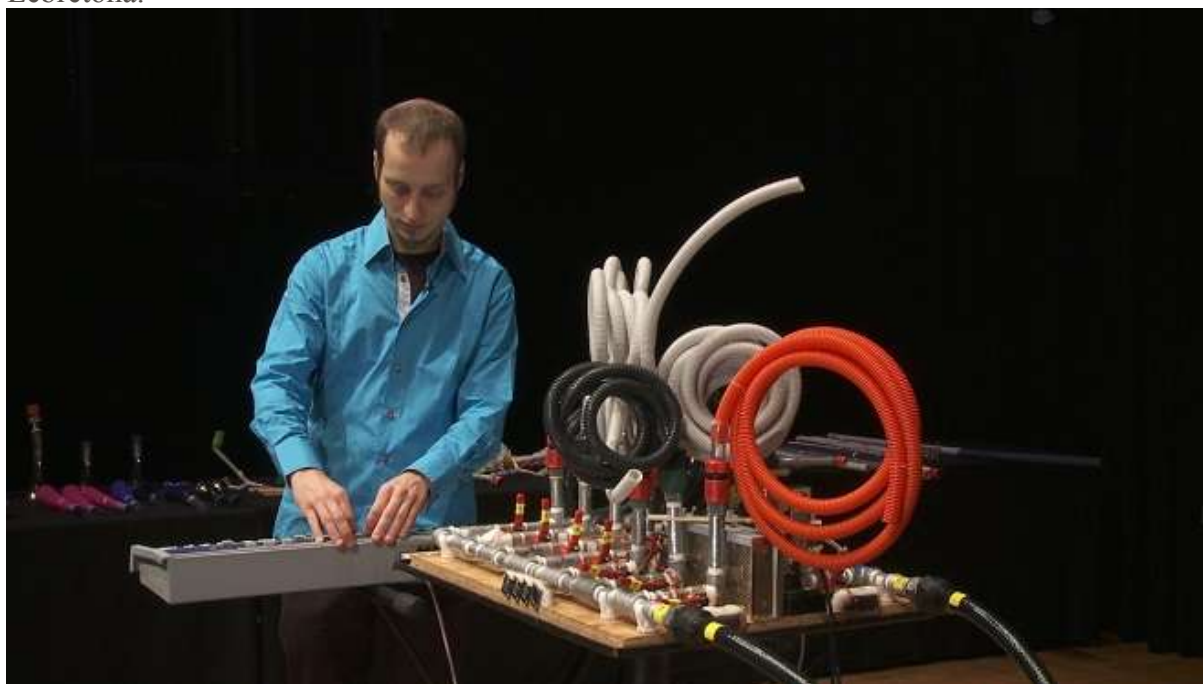
V soudobé hudbě se rozvíjela jistá forma autismu. Bylo nutné rozbít různé historické posluchačské kódy, avšak to se někdy vyvíjelo v duchu nekomunikace. Pro mě je předání myšlenky, energie, poselství, lásky v rámci koncertu zcela zásadní a každá forma komunikace tomu má pomoci.

Proto se vedle skladby věnuji dirigování, vedu také praktické workshopy pro umělce, skladatele, zpěváky, jsem velmi aktivní na zkouškách s interprety a beru vážně názvy skladeb, komentáře ke skladbám i rozhovory. Provést posluchače mluveným slovem na koncertě je jediné pozitivní.

Čtenáře bude jistě zajímat hudební nástroj, který jste zkonstruoval: Airmachine. Řekl jste, že nástroj vznikl při nasazování fléten na vysavač. Ta představa je poněkud bizarní, mohl byste nám to přiblížit?

Airmachine vznikala zprvu v našem obýváku. První krok bylo spojení fujary a velkého míče na cvičení. Jak se míč vyfukoval, alikvotní tóny flétny velmi postupně přecházely od vysokých hlasitých po hluboké tiché a zároveň i fundamentální tón pomalinku klesal, skomíral, až úplně „chcíp“. Hned mě zajímalo, jak by znělo několik fléten najednou a polyfonie těchto harmonických mikrointervalových sestupů. Vznikla také otázka, jak tento velký míč znovu naplnit vzduchem.

Airmachine postupně zaplnila celý byt. Dlouhé hadice vedly vzduch ze dvou vysavačů ukrytých v ložnici až ke spletitému vedení potrubí s kohoutky v obýváku. S pomocí mé ženy Carol vznikla hromada fujar z polyvinylchloridu, latexových zvířátek pro psy, klaxonů a podobně. První prototyp Airmachine si zahrál v rukou pianisty Christopa Grunda s velkým orchestrem a sborem SWR Vokalensemble pod taktovkou Françoise-Xaviera Rotha na festivalu v Donaueschingen v roce 2015 ve skladbě *Körper und Seele*. Pak se zapojil do projektu lyonský *Grame* a dal k dispozici zdatného inženýra a informatika Christopa Lebretona.

Ondřej Adámek (zdroj MusicOlomouc)

Nová Airmachine 2 uložila vysavače do jedné dřevěné krabice, akusticky izolované, potrubí s elektromagnetickými ventily do krabice druhé. Zrovna jsem byl rezidentem ve Ville Medici v Římě a dostal k dispozici veliký ateliér, který dříve užíval malíř Balthus, a tam jsme měli místo. Zároveň jsem měl okolo sebe kamarády výtvarníky, hudebníky, spisovatele a jejich četné návštěvy ateliéru a komentáře velmi inspirovaly vývoj Airmachine. Zde jsem napsal skladbu *Conséquences particulièrement blanches ou noires* pro Airmachine sólo (skladbu bude možné slyšet na festivalu *MusicOlomouc* 2017). Vycházel jsem z četných pokusů, kde jsem byl zároveň skladatelem, interpretem, technikem a kutilem. Ve chvíli, kdy jsem našel zajímavý zvuk, rytmus nebo hudební motiv, bylo nutno přijít na to, proč a za jakých okolností to funguje. Každá změna tlaku, vzduchu nebo nástavce mohla zvuk obrátit naruby. Tak bylo

vždy třeba vypátrat, jak opět stejnou situaci vyvolat, jak zvuk zapsat, zapojit, dále rozvíjet. Skladatel a perkusionista Roméo Monteiro se zapojil do projektu, přinesl několik zvukových a vizuálních nápadů, vyřešil interpretaci a naprogramoval patch spojující interpreta, počítač a Airmachine.

Je velice těžké nástroj popsat a možná ještě těžší zařadit. Jedná se podle vás o perkuse, dechový nástroj nebo nějakou speciální skupinu?

Airmachine je poetické, až absurdní zvukově-vizuální divadlo a zároveň hudební nástroj vzduchový, propojující vysavače, elektromagnetické ventily, počítač s midi patchem a desítkami dechových nástrojů – nástavců (latexové rukavice, fujary, lotosové flétny, jazýčky, frkačky, membránové klarinety, sirény, latexová zvířátka pro psy...). Airmachine má nekonečné možnosti barevné a dynamické. Díky dvěma vysavačům, jednomu, který vyfukuje, druhému, který vsává, má Airmachine mnoho společného s plícemi a s rytmem dechu. Má také možnost hrát velmi jemně, rychle, virtuózní artikulované rytmy. Zároveň díky jemným rozdílům nástavců a určité nepředvídatelnosti nikdy není absolutně strojově přesná, naopak je vždy živá.

Ondřej Adámek (zdroj MusicOlomouc)

Momentálně jsou dva typy Airmachine 1 a Airmachine 2. Jaké jsou mezi nimi rozdíly a plánujete konstrukci Airmachine 3?

Airmachine 1 s viditelným potrubím a kohoutky automatizovanými servomotory slouží k instalacím. Pro Airmachine 2 existuje jedna sólová skladba a jeden koncert s ansámblem.

Současně *Grame* organizuje programy pro děti, k čemuž jsme vyrobili speciální flétny a nástavce. Dnes jsou obě Airmachiny uloženy v Lyonu.

Airmachine 3 zatím neplánuji, neboť již první dvě zabraly mnoho času, místa i energie. I když mám velikou chuť vyřešit Airmachine ergonomicky, a až jednou přijdu na to, jak vytvořit kapesní, nebo aspoň snadněji přenosnou Airmachine, tak to určitě udělám.

Rozmanitost násad je opravdu bohatá. Zajímavé jsou například zmiňované latexové hračky pro psy. Ona zajímavost je nejen zvuková, ale i vizuální. Nestává se vám, že by se publikum občas neudrželo a propuklo v smích? A vy sám, udržíte se a vždy zachováte vážnou tvář?

Publikum se někdy opravdu nečekaně hodně směje a já se musím smát s ním, ač bych si rád vážnou tvář zachoval. Pokud jsou v publiku děti, ozve se vždy hukot při každé nové sadě násad. Mě samotného vždy zajímal na prvním místě zvuk a pohyb násady, a zda je to latexové prasátko nebo rovná polyvinylchloridová trubka není pro mě zas tak důležité. Grotesknost si uvědomuji až na koncertě díky reakci publika.

Děkuji za rozhovor, přeji vám povedený nadcházející koncert a mnoho zdaru v životě osobním i profesním.

VIZITKA

Ondřej Adámek, český skladatel a dirigent, se narodil roku 1979 v Praze. Studoval kompozici na Pražské konzervatoři a v roce 2004 absolvoval na Akademii múzických umění v Praze (Marek Kopelent), později v roce 2007 také na pařížské Conservatoire national supérieur de musique et de danse (profesoři Marco Stroppa, Guy Reibel, Frédéric Durieux, Marc-André Dalbavie). Tamtéž studoval elektroakustickou kompozici (Laurent Cuniot, Luis Naon, Yann Geslin, Thomas Mays). Skládá symfonickou, komorní, vokální a elektroakustickou hudbu. Spolupracuje s prestižními ansámblý a hudebními festivaly soudobé hudby (například Ensemble Intercontemporain, Klangforum Wien, Lucerne Festival Academy Orchestra, Diotima string quartet, Ensemble Orchestral Contemporain, Agora festival, Donaueschingen festival, Witten festival, Warsaw Autumn, Les Musiques festival – Marseille...).

Adámek vyhledává speciální techniky hry na klasické nástroje a vytváří nové originální nástroje (například Airmachine). Díky detailní znalosti nových možností klasických nástrojů získává specifickou zvukovou barvu, která s jeho úderným rytmem a pevnou formální architekturou vytváří velmi osobitou hudbu se silným dramatickým akcentem.

Za svou tvorbu obdržel několik ocenění například the Synthèse Prize (Bourges 2002), Metamorphose (Brusel 2002, 2004), First Prize of Hungarian Radio, the Brandenburg Biennale prize (2006), the Prix Hervé-Dugardin – Société des Auteurs, Compositeurs et Éditeurs de Musique (2009), the Grand Prix Tansman (Lodž 2010), the Prix Georges Enesco 2011 a jiných. V letech 2014-2015 byl Adámek rezidentem v římské Ville Medici.